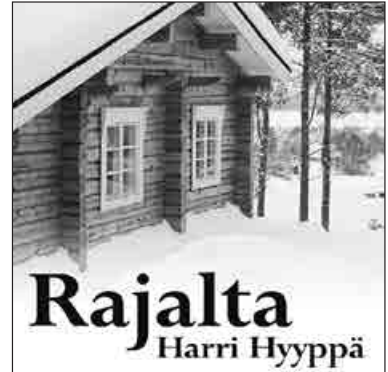

Harri Hyyppä

Yhteisöllisyys – pikkuasioita ja kokonaisuuksia

Edelliseen kolumniini lainasin Jorma Eton "Nähä se vähä" -runon otsikon. Runo on omistettu taiteilija Reidar Särestöniemen muistolle. Jatkan tässä yhteisöllisyys-teemaa, mutta vaihdan näkökulmaa kohti yhteisöllisiä kokonaisuushahmoja. Linaan tällä kertaa alkajaisiksi saman runon meänkielisen päätössäkeen taiteilijan kysymyksen: "mitä tosishan on, se vähä?"

Asiat ovat harvoin vain sitä, miltä ne näyttävät. Taiteen ja psykoanalyysin pyrkimykset ja tutkimustyö käyvät tässä yhteen. Molemmat pyrkivät tutkimaan ja nostamaan esille sivuutettua, unohdettua ja torjuttua. Samaan yhteyteen taiteen ja psykoanalyysin kanssa kytkeytyy myös fenomenologinen ja kontemplatiivinen filosofia.

Näkeminen on taiteilijalle suotu lahja. Katse kantaa ihmisen uteliaisuutta ja liikkuu sinne tänne havaintojen ohjaamana. Havainnot rakentavat näkemistämme ja ymmärtämistämme. Vähemmän on kuitenkin kiinnitetty huomiota näkemisen ja katseen kaksisuuntaisuuteen. Helposti ja nopeasti nähty on helposti ja nopeasti sivuutettu. Näkemisen kaksisuuntaisuus voi auttaa meitä näkemään kokemuksellisia asetelmia uudella tavalla, "uusin silmin". Ihminen tietää kuin luontojaan, että vastavuoroiseen katseeseen on paljon kätkeyty.

Siirtymä "vähän" näkemisestä siihen, mitä se "tosishan on", viittaa ajatukselliseen siir-

tymään ja havainnon rakentumiseen uudella tavalla. Yhteisöllisyyteen kytkeytyvä erilaistuminen tekee kokonaisuushahmojen rakentumisesta ajankohtaista ja tärkeää. Näkeminen ei ole vain itsen ulkopuolelle suuntautuvaa havainnointia, vaan jatkuvaa sisäistä pohdintaa ja yritystä kytkeä yhteen pikkuasioita ja suuria kokonaisuuksia.

Taiteen rinnalla myös psykoanalyysi etsii uutta näkemistä. Molemmat kytkevät yhteen yksilöllisyyttä ja erilaisia kokonaiskuvia. Kahdensuhde ja suuret systeemit edustavat kahta erilaista maailmaa ja erilaista kieltä. Ihmisen sielullinen tila ja suuria yhteisöjä hallitsevat virrat eivät ilman muuta ymmärrä toisiaan. Yhteisöllisyys on ajan haaste niin yksityiskohtien kuin kokonaisuuksienkin näkemiselle.

Siirtymä kahdensuhteesta suuriin systeemiin nostaa esille haasteen pienen ja suuren suhteesta, erosta ja yhteydestä. Pikkuasioista tulee suuria ja suuret voivat kutistua pieniksi. Erilaiset näkemisen tavat ja tulkinnat nousevat esille. Hans-Georg Gadamer, Heideggerilta vaikutteita saanut filosofi, on filosofin näkökulmasta kirjoittanut ymmärtämisen kehästä. Hänen ajattelussaan kulkee tulkinnan vanha filosofinen ohjenuora, joka neuvoo ymmärtämään ja tutkimaan kokonaisuuksia yksityiskohdista ja yksittäisseikkoja kokonaisuudesta käsin. Kysymys on jatkuvasta siirtymästä ja vastavuoroisuuden tajusta.

Se, miten tämä vastavuoroisuus toteutuu ja tapahtuu, on ainutlaatuinen arvoitus jokaisen kohdalla. Ajatus on kestävä ja hieno, toteutus hankala. Jokainen harjaantuu siihen omalla tavallaan. Jotakin samanlaista on puheen ja kielen tutkimisessa. Yksittäiset sanat tulevat ymmärretyksi vasta, kun lause on kokonaisuus ja siihen kytkeytyvä teema ja asetelma ovat hahmottuneet ja tulleet tunnistetuksi.

Hiljattain saimme seurata uuden eduskunnan järjestäytymistä ja keskustelua istumajärjestyksestä. Kysymys on näennäisen yksinkertainen, mutta kätkee piilevien pyrkimysten ytimen, oman ja ryhmän etujen ajamisen, oli sitten kysymys uuden tavoittelemisesta tai entisen puolustamisesta. Pieni muutos nosti esille ongelman, joka muutti kokonaisuuden. Seurausvaikutukset olivat hämmäntäviä. Mihin tässä keskittyä? Asiaan vai taustaan? Kuinka nähdä – miten sanoa? Kohteliasuus vai halventava naureskelu?

Psykoanalytikko jää miettimään, voisiko kysymys istumajärjestyksestä kantaa jotakin uutta ja erilaista, kenties syvempää ja tarpeellisempaa kysymystä, jos todelliseen keskusteluun antauduttaisiin. Yksityiskohdat ovat tärkeitä kaikessa merkityksellisessä työssä. Keskustelua istumapaikoista ei ilmeisesti hahmotettu luovuuden ja uudistumisen lähteenä, vaan paremminkin käytännöllisenä pikkuseikkana, joka oli kiireesti sivuutettava. ”Piru on kiinni pikkuasioissa” – eikä taida niistä nauromalla lähteä. Tuo lause löytyy yllättäen myös Bionin ja Kleinin tutkijoiden julkaisuista (”The Devil is in the Detail”). Toisaalta on myös ihmisiä, jotka näkevät pikkuasiat Jumalan ihmisille tarkoitettuna tekoina.

Merkittävimpiä ovat tapahtumat ja teot, joita emme tee. Ne jättävät yhteisöllisyyteen syvimät ja kestävimät jäljet. Voisiko olla mahdol-

lista, että merkittävimmät ratkaisut löytyisivät, jos ”paikoista” voitaisiin keskustella ja puhua enemmän? ”Oman paikan” löytäminenhan on tunnetusti tärkeä jokaisen ihmisen kasvussa ja kehityksessä. ”Oma paikka” on jokaisen tehtävän ja ammatin ydintä. Erilaiset positiot ja paikat yhteisössä, ovat yhteisöllisyyden ydintä.

Psykoterapeuttiset yhteisöt ovat parhaimmillaan kuuntelupaikkoja ja tiloja, joissa ammatillista kasvua ja siihen liittyvää ajattelua voidaan välittää ja tutkia. Opiskelija oppii senioreilta ja seniorit opiskelijoilta. Kun miettii psykoanalyttisen koulutuksen kestoa ja luonnetta, tulee mieleen ajatus siitä, voisiko yksilöön ja ihmisyyksilön mieleen keskittyminen vaikeuttaa yhteisöllisten kokonaisuusmuotojen ja kokonaisuusmuotojen ymmärtämistä? Bion oli ensimmäinen, joka ymmärsi tämän linkin ja välttyi ajattelussaan joko-tai-asetelmalta.

Kokonaisuusmuotojen hahmottaminen ei ole yksinkertainen haaste. Kysymys on mielen löytämisestä kaoottisuuden keskeltä. Yhteisöt ja organisaatiot eivät ole vain järjestyneitä systeemejä, vaan kantavat erilaisia kaoottisia ja jopa psykoottisia tiloja. Näiltä elementeilä puuttuu ymmärrettävä yhteys. Tällaisen monimutkaisuuden kohtaaminen on kauhistuttavaa. Sitä mielellään väistää ja huomaamattaan pakenee.

Yhteisöllisyys kasvaa toisten kuuntelusta. Kysymys ei ole vain vastaanottamisesta, vaan vastavuoroisesta kurottautumisesta kohti uudenlaista näkemistä ja kasvun luonteen ymmärtämistä. Katsominen muuttaa katsojaa, kuuntelu muuttaa kuulijaa, opettaminen muuttaa opettajaa. Näkemisessä ja yhteisessä tutkivassa tilassa tapahtuvassa kuuntelussa työn ydin voi päästä pintaan ja kutsua esille osanottajien kantaman kokemuksen. Se voi turvata yksilöille paikan ja yhteisölle elävän hengen.